

International Journal of Social, Political and Economic Research

IJOSPER

ISSN: 2667-8810 (Online)

ijosper.uk

OPEN ACCESS

Original Article

Received Date: 09-08-2020

Accepted Date: 03-09-2020

DOI: doi.org/10.46291/IJOSPERvol7iss3pp663-675

Ortaokul Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlıkları ile Çevresel Farkındalıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Seda SAKARYA*

Şeyma PEHLİVANOĞLU**

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Kırıkkale/TÜRKİYE. E-posta: sedasakarya33@gmail.com (ORCID:0000-0002-8105-809X)

** Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale/TÜRKİYE. E-posta: seymapehlivanoglu@gmail.com (ORCID:0000-0001-8107-0665)

Özet:

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlıklarıyla çevresel farkındalıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve çevre okuryazarlığıyla çevresel farkındalıkları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, Ankara ili merkez ilçesinde bulunan bir ortaokulun 6. 7. ve 8. sınıflarında eğitim gören 416 öğrenci katılmıştır. Veriler, ‘‘Genel Bilgi Formu’’, ‘‘İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği’’ ve ‘‘Çevresel Farkındalık Ölçeği’’ ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde t-testi, Tek Yönlü Varyans analizi kullanılmış ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği puan ortalamaları ile çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü alt boyutu, çevresel duyarlılık alt boyutu ve okul dışında çevre alt boyutu puan ortalamalarıyla pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu; çevresel farkındalık ölçeği puan ortalamalarıyla tutum ve davranış alt boyutu puan ortalamalarıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Çevre okuryazarlığı, Çevresel farkındalık, Ortaokul

Examining the Relationship Between Secondary School Students' Environmental Literacy and Environmental Awareness

Abstract

This study was carried out to investigate environmental literacy and environmental awareness of secondary school students in terms of various variables and to determine the relationship between environmental literacy and environmental awareness of secondary school students. The subjects of this study consisted of 416 students, enrolled at the 6th, 7th and 8th grades of a secondary school in the central district of the province of Ankara. Data were collected by "General Information Form", "Environmental Literacy Scale for Students at Primary Education II Grade" and "Environmental Awareness Scale". In the analysis of data, t-test, one-way analysis of variance were administered, and Pearson Moments Product Correlation Coefficient was calculated. Regarding the primary school students, this study concluded that there was a positive significant relationship among the mean scores of environmental literacy scale with the mean scores of the sub-dimensions of the role of school and publications in environmental education, environmental awareness and environment out of school. A positive significant relationship was also found between the mean scores of the environmental awareness scale and the mean scores of attitude and behaviour sub-dimension.

Key Words: Environmental literacy, Environmental awareness, Secondary school.

1. Giriş

Çevre ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde; Türk Dil Kurumunun çevreyi; "Bir şeyin yakını, dolay, etrafı, periferi" "Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam" olarak tanımladığı; (<https://sozluk.gov.tr>) Tont'un ise " Maddesel varlıklar, olaylar ve enerjiler bütünlüğü" şeklinde tanımlamalara yer verdiği dikkat çekmektedir (Akt. Güler, 2013).

Bireyler, bilinçsiz bir şekilde çevreye yönelik olumsuz davranışlar sergilediklerinde çevrede istenmeyen pek çok durum yaratabilmektedirler. Bu istenmeyen durumlar; yalnızca yaşanılan o bölgeye değil, aynı zamanda dünyadaki her yere etki edebilmektedir. İnsanlar tarafından bilgi eksikliği ve/veya olumsuz davranışlarından kaynaklanan bu değişiklikler sorunlara, ileri boyutlarda ise doğada tahribata neden olmaktadır (Çabuk, 2019). Çevre sorunları, bireylerin yaşamlarını tehdit etmekte ve aynı zamanda dünyayı da yaşanması zor bir duruma sokmaktadır. Çevre sorunlarını çözebilmek için teknolojik gelişmelerden yararlanılabilir; fakat çevreye yönelik insan davranışlarında değişim yaratabilmek de son derece önemlidir. Bu durum da ancak çevre eğitimi ile mümkündür (Öztürk, 2013).

Eğitim süreci, çevresel problemlerin çözümü için son derece etkili bir gerçekliktir. Bu süreçte, çevre eğitimi kapsamında çevre bilinci ve duyarlılığı olan bireyler yetiştirmek gerekir (Yeşilyurt, Gül & Demir, 2013). Özellikle küçük yaşlardan itibaren çevre bilinci ile yetiştirilmiş bireylerin çevre sorunlarının en aza indirgenmesi veya ortadan kalkmasında son derece etkili olacağı bilinmektedir (Yıldız-Yılmaz & Mentiş-Taş, 2017). Çevre eğitiminde önemli olan birçok kavram vardır (Loubser,

Swanepoel & Chacko, 2001). Bu kavramlar arasında bu araştırmanın kapsamını oluşturan çevre okuryazarlığı ve çevresel farkındalık da yer almaktadır Çevre okuryazarlığı, çevre sistemlerini algılama, yorumlama kapasitesi ve çevresel sistemlerini geliştirmek, iyileştirmek için uygun önlemler almak olarak tanımlanmaktadır (Roth, 1992). Temiz ve sağlıklı bir çevre, insanların çevre okuryazarlık durumlarına göre değişebilmektedir (Loubser, Swanepoel & Chacko, 2001). Çevre okuryazarı olan bir birey; çevreye dair gerekli bilgi, olumlu tutum ve davranışlara sahiptir (Çabuk, 2019). Çevresel farkındalık kavramı ise, çevreye yönelik uyarıcıların algılanması, bu uyarıcıların ayırt edilebilmesi ve uyarıcıların farklı alanlara genellenerek kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Sakarya, 2010). Çevresel farkındalığı olan bireylerin çevrenin ve kaynaklarının yanlış kullanımını engelleyebilecekleri bilinmektedir. Bu durum; çevreyi korumak için çevre eğitimi içeriklerinde, insanların çevre konusundaki görüşlerini ve kaynaklarının kullanımına yönelik tutumunu değiştirmeye odaklanılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Omoogun, Egbonyi & Onnoghen, 2016). Bu bağlamda, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ortaokul öğrencilerinin buldukları gelişimsel dönemlere göre ortaokul yıllarına denk gelen orta çocukluk ve ergenlik dönemlerinden söz etmek doğru olacaktır. 6 ile 12 yaşları arası ‘‘orta çocukluk dönemi’’dir. Önceki dönemlerde temelleri oluşturulan vicdan gelişimi, orta çocuklukta; değerler, tercihler ve tutumların doğrultusunda şekillenmeye başlar. Bilişsel gelişim süreci ile birlikte yargı ve yorumlarda bulunma da ortaya çıkmaktadır. Ergenlik dönemi ise 12 ile 18 yaşları arasında belirtilmektedir. Bu dönemde ergenin bedeninde değişimlerin meydana geldiği, hayata ilişkin değerler belirlediği ve ideolojik düşüncelerde yoğunlaşmaların olduğu görülmektedir. Ayrıca ergenlik döneminde bireylerin sorumluluk üstlenmeye istekli oldukları da bilinmektedir (Bacanlı, 2017).

Bu noktadan hareketle araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları ile çevresel farkındalıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve çevre okuryazarlığı ile çevresel farkındalık arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Elde edilen veriler aracılığı ile durum tespiti yapılması ve bu yolla planlanması gereken eğitim, seminer, sosyal çalışmalar vb. içeriklerin hazırlanması ile ilgili öneriler geliştirilmesi öngörülmektedir.

2.Yöntem

2.1. Araştırma Deseni: Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, mevcut olan durumu aynen betimlemeyi esas almaktadır (Karasar, 2012). İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında bulunan, birlikte değişimin varlığını ve derecesini tespit etmeyi amaçlamaktadır (Kuzu, 2005; Akt. Siyez, 2013). Araştırmada ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları ile çevresel farkındalıkları çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve çevre okuryazarlığı ile çevresel farkındalık arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

2.2. Araştırmanın Katılımcıları: Araştırmaya Ankara ili merkez ilçesinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 6.7. ve 8. sınıflarında eğitimine devam eden 211 kız (%50,7) ve 205 erkek (%49,3) toplam 416 öğrenci katılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin; %24,3'ünün (n=101) ilkököl veya altı, %24,3'ünün (n=101) ortaokul, %37,7'sinin (n=157) lise, %13,7'sinin (n=57) üniversite ve/veya lisansüstü düzeyde, babalarının ise; %12,3'ünün (n=51) ilkököl veya altı, %24'ünün (n=100) ortaokul, %44,5'inin (n=185) lise, %19,2'sinin (n=80) üniversite ve/veya lisansüstü düzeyde eğitime sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin annelerinin; %25,5'inin (n=106) çalışmakta, %74,5'inin (n=310) çalışmıyor, babaların ise; %90,6'sının (n=377) çalışmakta, %9,4'ünün (n=39) ise çalışmıyor olduğu saptanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları: Araştırmada veriler "Genel Bilgi Formu", "İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği" ve "Çevresel Farkındalık Ölçeği" ile elde edilmiştir.

2.3.1. Genel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf, anne-baba eğitim durumu, anne-baba çalışma durumu gibi bilgilerini edinebilmek amacıyla hazırlanmıştır.

2.3.2. İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği: Yavuz, Balkan-Kıyıcı ve Atabek-Yiğit (2014) tarafından ilköğretim ikinci kademe (ortaokul) öğrencilerinin çevre okuryazarlıklarını belirlemek üzere geliştirilmiş, "tutum" ve "davranış" olmak üzere iki alt boyutu içeren ve 20 maddeden oluşan beşli likert bir ölçektir.

2.3.3. Çevresel Farkındalık Ölçeği: Çetin ve Yalçınkaya (2018) tarafından ortaokul öğrencilerinin çevresel farkındalıklarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş, "çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü", "çevresel duyarlılık", "çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü" ve "okul dışında çevre" olmak üzere dört alt boyutlu 14 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir.

2.4. Analiz: Araştırma dâhilinde elde edilen verilerin anlamlılık değeri $p < .05$ alınmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testi ile dağılımın normal dağılmadığı ($p < .05$) saptanmış ve veri gruplarının çarpıklık-basıklık değerlerine bakılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

3. Bulgular ve Tartışma

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği ile Çevresel Farkındalık Ölçeği Puanlarına İlişkin Normallik Testi Sonuçları

	K-S	Sd	p	S-W	Sd	p	Çarpıklık	Basıklık
Çevre	.085	416	.000	.944	416	.000	-1.032	1.500
Okuryazarlığı								

Çevresel	.090	416	.000	.968	416	.000	-.631	.088
Farkındalık								

K-S: Kolmogorov-Smirnov test istatistiği S-W: Shapiro-Wilk test istatistiği

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubuna ait ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği çarpıklık değeri -1.032, basıklık değeri ise 1.500’dür. Çevresel farkındalık ölçeği çarpıklık değeri -631, basıklık değeri ise .088’dir. Tabachnick ve Fidell (2013) çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.500 ile -1.500 aralığında olmasının normal dağılım için kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedirler. Bu bağlamda verilerin normal dağılım gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır.

Normallik testi sonucuna göre, gruplar arası farklılık incelenirken cinsiyet değişkeninden alınan puanlarda farklılığa neden olup olmadığını tespit edebilmek için t-testi; yaş ve sınıf değişkenlerinde ise Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Son olarak öğrencilerin çevre okuryazarlığı ve çevresel farkındalık puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek ve iki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesini saptamak amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Araştırmaya katılım sağlayan ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığı ile çevresel farkındalık düzeylerine ilişkin veriler analiz edilerek tablolar hâlinde sunulmuştur.

Tablo 2. İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği ile Çevresel Farkındalık Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
(416)							
Alt Boyutlar							
Tutum	Kız	211	43.57	6.99	414	2.00	.047*
	Erkek	205	42.13	7.74			
Davranış	Kız	211	34.08	6.78	414	3.01	.003*
	Erkek	205	31.86	8.20			
Alt Boyutlar							
Çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü	Kız	211	19.04	3.38	414	3.00	.003*
	Erkek	205	17.96	4.00			
Çevresel duyarlılık	Kız	211	17.26	2.89	414	2.36	.019*
	Erkek	205	16.54	3.35			
Çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü	Kız	211	11.05	2.88	414	1.75	.080
	Erkek	205	10.55	3.05			
Okul dışında çevre	Kız	211	9.08	1.75	414	3.62	.000*
	Erkek	205	8.35	2.35			

Tablo 2 incelendiğinde, cinsiyete göre ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeğinin tutum alt boyutu ($p=.047$, $p<.05$) ile davranış alt boyutuna ($p=.003$, $p<.05$) ilişkin puan ortalamaları arasında kız öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü ($p=.003$, $p<.05$), çevresel duyarlılık ($p=.019$, $p<.05$), okul dışında çevre ($p=.000$, $p<.05$) alt boyutlarında da kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal öğrenme kuramcısı olan Bandura, bireylerin yeni davranışları yalnızca gözlem yoluyla öğrenebildiklerini ifade etmektedir (Trawick-Smith, 2018). Cinsiyet şemaları kuramına göre ise, çocukların cinsiyet şemalarını meydana getirmelerinin akabinde cinsiyete ilişkin

bilgileri kullanmaya başladıkları; aynı zamanda sosyal öğrenme kuramındaki gibi gözlem ve taklidin önemli bir işlevi olduğu ifade edilmektedir (Artan, 2016). Araştırma sonucunun kız öğrencilerin lehine olması genel olarak, kız çocukların annelerini, erkek çocukların ise babalarını rol model almaları ile açıklanabilir. Toplumumuzda babanın sıklıkla iş hayatında yer alması ve anne ile daha fazla vakit geçirme fırsatı yakalayan kız çocuklarının anneleri ile özdeşim kurmalarının sonucunda onları rol model almaları, kadınlara yönelik atfedilen duyarlılık, düzenlilik, sorumlu davranma, tutumluluk vb. toplumsal cinsiyet rollerinin kız çocuklarının çevreye yönelik daha olumlu tutumlar geliştirmelerine yol açabileceği şeklinde yorumlanabilir. Sarıgöz (2013) yaptığı araştırmada kızların erkeklere oranla daha yüksek çevresel duyarlılığa sahip olduklarını ortaya koymuştur. Özdemir (2016) tarafından yapılan araştırmada kızların erkeklere oranla çevre sorunları ile ilgili duyarlılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bir başka araştırmada da Liang ve diğerleri (2018), Tayvan'daki lisans öğrencilerinin çevre okuryazarlıklarını değerlendirmiş, kadınların, erkeklerden daha iyi performans gösterdiğini saptamıştır. Bu sonuçlar gerçekleştirilen çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Tablo 3. İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği ile Çevresel Farkındalık Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Yaş	N (416)	\bar{X}	S	Sd	f	p	Anlamlı Fark
Alt Boyutlar								
Tutum	11 yaş	114	43.19	7.44	425	465	.707	-
	12 yaş	138	42.97	6.68				
	13 yaş	119	42.21	8.84				
	14 yaş	45	43.38	4.91				
Davranış	11 yaş	114	34.39	6.70	415	2.26	.081	-
	12 yaş	138	32.53	6.94				
	13 yaş	119	31.98	8.82				
	14 yaş	45	33.51	7.76				
Alt Boyutlar								
Çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü	11 yaş	114	19.23	3.25	415	2.26	.081	-
	12 yaş	138	18.46	3.65				
	13 yaş	119	18.03	4.29				
	14 yaş	45	18.13	3.40				
Çevresel duyarlılık	11 yaş	114	17.46	2.49	415	2.46	.062	-
	12 yaş	138	16.93	2.97				

	13 yaş	119	16.34	3.80				
	14 yaş	45	16.89	3.05				
Çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü	11yaş	114	11.44	2.79				
	12 yaş	138	11.12	2.82				
	13 yaş	119	10.20	3.18	415	5.69	.001*	1-4
	14 yaş	45	9.82	2.92				
Okul dışında çevre	11 yaş	114	8.92	1.95				
	12 yaş	138	9.09	1.65				
	13 yaş	119	8.40	2.43	415	4.88	.002*	2-4
	14 yaş	45	7.96	2.49				

*p<.05

Tablo 3’de yaş değişkenine göre ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği ile çevresel farkındalık ölçeğine ilişkin karşılaştırmalar incelendiğinde, çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü (p=.001,p<.05) ve okul dışında çevre (p=.002,p<.05) alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan Scheffe testi sonucuna bakıldığında, çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü alt boyutunda 11 yaşındaki ve 14 yaşındaki öğrencilerin puan ortalamalarının farklılığı oluşturduğu, okul dışında çevre alt boyutunda ise farklılığın 12 yaşındaki ve 14 yaşındaki öğrencilerin puan ortalamalarından kaynaklandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durumun ortaokul kademesinden lise kademesindeki eğitime geçiş için akademik başarının daha ön planda olması ve öğrencilerin akademik hedeflere daha çok yönelmelerinden kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4. İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği ile Çevresel Farkındalık Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Sınıf	N (416)	\bar{X}	S	Sd	f	p	Anlamlı Fark
Alt Boyutlar								
Tutum	6	144	43.16	7.05				
	7	136	43.13	6.94	415	.649	.523	-
	8	136	42.26	8.18				
Davranış	6	144	33.90	6.35				
	7	136	33.53	8.15	415	4.08	.018*	1-3
	8	136	31.49	8.02				
Alt Boyutlar								
	6	144	18.83	3.37	415	1.60	.203	-

Çevre	7	136	18.63	4.07				
eğitiminde	8	136	18.06	3.74				
okulun ve								
yayımların								
rolü								
Çevresel	6	144	17.28	2.80				
duyarlılık	7	136	16.96	3.11	415	2.44	.089	-
	8	136	16.46	3.47				
Çevre	6	144	11.42	2.80				
eğitiminde	7	136	11.26	2.80				
ders ve	8	136	9.69	3.04	415	15.21	.000*	1-3
öğretmenlerin								
rolü								
	6	144	8.90	1.84				
Okul dışında	7	136	9.09	1.86	415	7.54	.001*	2-3
çevre	8	136	8.17	2.46				

Tablo 4 incelendiğinde, sınıf değişkenine göre ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği davranış alt boyutu ($p=.018$, $p<.05$) ile çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü alt boyutu ($p=.000$, $p<.05$) ve okul dışında çevre alt boyutlarına ($p=.001$, $p<.05$) ait puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Scheffe testi sonucunda, ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği davranış alt boyutu ile çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü boyutunda bu farklılığın 6.sınıf öğrencileri ile 8.sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından kaynaklandığı; okul dışında çevre alt boyutunda ise, 7.sınıf ve 8.sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları arasında farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum yaş değişkeni ile benzer şekilde ortaokul kademesindeki eğitimden lise kademesindeki eğitime geçiş için akademik başarının daha ön planda olması ve öğrencilerin daha çok akademik hedeflerine yönelmeleri ve bu süreçte yüksek hassasiyet gerektiren çevre duyarlılığı, bilinci gibi konulara yoğunlaşmakta zorlanmaları ile açıklanabilir. Özdemir (2016) tarafından yapılan ve 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin çalışma grubunu oluşturduğu araştırmada, 6.sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik görüş ve tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, Özgün (2019) de 5,6,7 ve 8. sınıfların katılımı ile yaptığı araştırmada, 5.sınıf öğrencilerinin çevresel olaylara daha fazla tepki verdiklerini, doğal çevreye yönelik yayımları daha fazla takip ettiklerini ve tasarruf

davranışlarını daha fazla gösterdiklerini saptanmıştır. Bu sonuçların gerçekleştirilen çalışma sonucunu desteklediği söylenebilir.

Tablo 5. İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği ile Çevresel Farkındalık Ölçeği Alt Boyut Puanlarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

		Çevre Eğitiminde Okulun ve Yayınların Rolü	Çevresel Duyarlılık	Çevre Eğitiminde Ders ve Öğretmenlerin Rolü	Okul Dışında Çevre
	r	.615**	.578**	.065	.197**
Çevre Okuryazarlığı	p	.000**	.000**	.189	.000**
	N	416	416	416	416

**p<.01

Tablo 5’de öğrencilerin ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği puanları ile çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü alt boyutu ($r=.615$, $p=.000 <.01$), çevresel duyarlılık alt boyutu ($r=.578$, $p=.000 <.01$) ve okul dışında çevre alt boyutu ($r=.197$, $p=.000 <.01$) puanları arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6. Öğrencilerin Çevresel Farkındalık Ölçeği ile İlköğretim II. Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği Alt Boyut Puanlarına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

		Tutum	Davranış
	r	.485**	.511**
Çevresel Farkındalık	p	.000**	.000**
	N	416	416

** p<.01

Tablo 6’da öğrencilerin çevresel farkındalık ölçeği puanları ile ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği tutum alt boyutu ($r=.485$, $p=.000 <.01$) ve davranış alt boyutu puanları ($r=.511$, $p=.000 <.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Çevre okuryazarlığı kavramı daha önce de ifade edildiği üzere, çevre ile ilgili gerekli bilgilere sahip olma, olumlu tutum geliştirme ve bu süreçlerin çevresel davranışlarda istendik değişiklikler ortaya çıkarması olarak tanımlanmaktadır (Çabuk, 2019). Bu açıdan bakıldığında çevreye yönelik uyarıcıların algılanması ayırt edilmesi ve bu süreçte geliştirilen becerilerin kullanılması içeriklerine sahip olan (Sakarya, 2010) çevresel farkındalık ve çevresel okuryazarlık kavramları birbirleri ile son

derece ilişkili ve birbirlerinin ön koşulu kabul edilebilecek olan iki kavram olarak araştırmanın istatistiki bulguları ile de ifade edilmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırma, ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları ile çevresel farkındalıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve çevre okuryazarlıkları ile çevresel farkındalıkları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmaya ilişkin analizler sonucunda, ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği ile çevresel farkındalık ölçeği alt boyut puanları arasında cinsiyet değişkenine göre, ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeğinin tutum ve davranış alt boyutu; çevresel farkındalık ölçeğinin çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü, çevresel duyarlılık, okul dışında çevre alt boyutlarında kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görüldüğü tespit edilmiştir.

İlköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği ile çevresel farkındalık ölçeği alt boyut puanları arasında yaş değişkenine göre, çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü ve okul dışında çevre alt boyutlarında farkın anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

İlköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği ile çevresel farkındalık ölçeği alt boyut puanları arasında sınıf değişkenine göre, ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği davranış alt boyutu ile çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde ders ve öğretmenlerin rolü alt boyutu ve okul dışında çevre alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

İlköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği ile çevresel farkındalık ölçeğinden alınan puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan değerlendirme sonucunda, ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği puan ortalamaları ile çevresel farkındalık ölçeği çevre eğitiminde okulun ve yayınların rolü alt boyutu, çevresel duyarlılık alt boyutu ve okul dışında çevre alt boyutu puan ortalamaları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu; çevresel farkındalık ölçeği puan ortalamaları ile ilköğretim öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği tutum alt boyutu ve davranış alt boyutu puan ortalamaları ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çevre okuryazarı ve çevresel farkındalığı yüksek bireylerin yetişebilmesi için okullarda çevre okuryazarlığı ve çevresel farkındalığa yönelik çeşitli eğitimlerin düzenlenmesi ve bu eğitimlerin kalıcılığının sağlanabilmesi amacıyla aile katılım çalışmaları ile de desteklenmesi,

Çevre okuryazarlığı ve farkındalığına yönelik televizyon, radyo, sosyal medya, kamu spotu vb. görsel-işitsel öğelerin yayınlattırılması,

Ortaokul öğrencileri için çevre okuryazarlığı ile çevresel farkındalığa yönelik hazırlanmış eğitim programlarının düzenli olarak uygulanması ve bilgi, tutum ve davranış değişikliklerinin ön test-son

test kontrolleri gerçekleştirilerek ulaşılan bulguların, konu ile ilgili hazırlanacak programlarda dikkate alınması,

Çevre okuryazarlığı ile çevresel farkındalığın farklı değişkenler ile farklı eğitim kademelerinde, farklı ölçme araçlarıyla incelenmesi ve değerlendirilmesi önerilebilir.

5.Kaynakça

- Artan, İ. (2016). Cinsel Gelişim ve Eğitim. Baysal Metin, N. (Ed.), Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi(1.Baskı).(s:). Ankara: Pegem Akademi.
- Bacanlı, H. (2017). Eğitim Psikolojisi (24. Baskı).(s:).Ankara: Pegem Akademi.
- Çabuk, B. (2019). Çevre Eğitimi. Kahriman-Pamuk, D. (Ed.), Erken Çocukluk Döneminde Çevre Eğitimi ve Sürdürülebilirlik (1.Baskı). (s:). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetin, O., Yalçınkaya, E. (2018). Çevresel Farkındalığa İlişkin Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 4(1),14-26.
- Güler, E. (2013). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlığı Düzeylerinin Belirlenmesi ve Öğrencilerin Okuryazarlığı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karasar, N. (2012). Araştırmalarda Rapor Hazırlama(17. Baskı).(s:). Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık.
- Loubser, C.P., Swanepoel, C.H., Chacko, C.P.C.(2001).Concept Formulation for Environmental Literacy. South African Journal of Education, 21(4),317-323.
- Liang, S.W., Fang, W.T., Yeh, S.C., Liu, S.Y., Tsai, H.M., Chou, J.Y., Ng, E. (2018). A Nationwide Survey Evaluating the Environmental Literacy of Undergraduate Students in Taiwan. Sustainability,10 (1730),1-21.
- Omoogun, A.C., Egbonyi, E.E., Onnoghen, U.N. (2016). From Environmental Awareness to Environmental Responsibility: Towards a Stewardship Curriculum. Journal of Educational Issues, 2(2),60-72.
- Özdemir, O.(2016). İlköğretim İkinci Kademedeki Çevre Sorunları Tutum Ölçeği Geliştirme: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özgün, G. (2019). Ortaokul Öğrencileri İçin Çevresel Davranış Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Çevresel Davranışlarının Cinsiyet ve Sınıf Düzeylerine Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

- Öztürk, E. (2013). Uluslararası Bir Çevre Eğitimi Projesinin Fen ve Teknoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Bilincine Etkisi, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Roth, C.E. (1992). Environmental Literacy: Its Roots, Evolution, and Directions in the 1990s. Columbus, OH: ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics, and Environmental Education.
- Sakarya, S. (2010). Çevreye Karşı Motivasyon Ölçeğinin Okul Öncesi Öğretmen Adayları Üzerinde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Ankara İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıgöz, O.(2013). Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevre ile İlgili Davranış ve Düşüncelerinin Değerlendirilmesi. YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi,X(I), 87-105.
- Siyez, D.M. (2013). PDR’de Kaynak Tarama ve Rapor Yazma (3. Baskı). Ankara:Pegem Akademi.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2013). Using Multivariate Statistics (6th Edition). Boston:Pearson.
- Trawick-Smith, J. (2018). Çocuk Gelişimi Kuramları. (M. Buldu Çev.) Erken Çocukluk Döneminde Gelişim [Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı], (Early Childhood Development [A Multicultural Perspective]), B. Akman (Çev. Ed.), (5.Baskı). (s:). Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu [TDK], Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 25.12.2019.
- Yavuz, M., Balkan-Kıyıcı, F., Yiğit-Atabek, E. (2014). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri İçin Çevre Okuryazarlığı Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Güvenirlik Çalışması. Sakarya University Journal of Education, 4(3), 40-53.
- Yeşilyurt, S., Gül, Ş., Demir, Y. (2013). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı: Ölçek Geliştirme Çalışması.Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(25),38-54.
- Yıldız-Yılmaz, N., Mentiş-Taş, A. (2017). İlkokul Çevre Farkındalık Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10,(2),1355-1372.